

Sametinget; Vägledande ställningstagande om besök, fotografering och filmande i vallokal och vid rösträkning

Valmyndigheten har det övergripande ansvaret för frågor om val. Myndighetens ställningstaganden, som ger vägledning till valadministrationen, innehåller en redogörelse för myndighetens uppfattning i rättsliga frågor.

1 Sammanfattning

Vem som helst kan besöka en vallokal eller en plats för rösträkning och då fotografera eller filma. Den som besöker vallokal eller rösträkning har rätt att vara anonym.

Röstmottagare och rösträknare bör i utbildning informeras om vilka rättigheter som följer av att röstmottagningen och rösträkningen är offentlig.

Den som besöker, fotograferar eller filmar på i en vallokal får inte riskera att avslöja valhemligheten eller störa ordningen.

Vid rösträkningen ska det finnas en reell möjlighet för besökare att iaktta vad som sker vid visst bord eller vid vissa moment i proceduren. Den som vill ska kunna fotografera eller filma. Allmänheten kan hänvisas till lämplig plats.

Den som besöker rösträkningen kan uppmanas att bära besöksbricka för att få tillträde till platsen. Besökaren har dock alltid rätt att vara anonym. Besökaren kan också ombedjas lämna ytterkläder och väskor i förvaringsutrymme. Stora besök kan delas upp i mindre grupper.

Valnämnden och länsstyrelsen bör ta fram riktlinjer för hur vallokaler respektive lokal för rösträkning ska utformas så att besök, fotografering och filmande kan ske med god ordning och på ett säkert sätt.

Om det finns tillstånd att kamerabevaka i en lokal som används som vallokal eller för rösträkning måste valnämnden och länsstyrelsen bedöma om de ändamål, som ligger till grund för eventuella tillstånd om kamerabevakning, innebär att bevakningen måste stängas av i samband med röstmottagningen eller rösträkningen.

2 Gällande rätt m.m.

Länsstyrelsens granskning och rösträkning är en offentlig förrättning. (3 kap. 22 § sametingslagen) Det finns ingen bestämmelse i sametingslagen om att röstmottagningen i vallokal är offentlig. Det är inte heller reglerat i vallagen, men av förarbetsuttalanden framgår att det är av stor betydelse för valens demokratiska legitimitet att valförfarandets alla skeden är transparenta och tillgängliga för mediernas, allmänhetens och särskilda valobservatörers

granskning. Utgångspunkten är därmed att all röstmottagning är offentlig. (Prop. 2021/22:52, s. 42)

Ifråga om rösträkning vid allmänna val har Valprovsnämnden uttalat att offentligheten innebär att allmänheten har tillträde till hanteringen av valmaterialet, det vill säga rösträkningen av valsedlarna och bedömningen av deras giltighet. (VPN 1991:29) Nämnden har även uttalat att det ska finnas en reell möjlighet att iaktta vad som sker vid rösträkningen, vilket i sin tur måste innefatta möjlighet såväl att fortlöpande följa rösträkningen vid visst bord som att efter eget val observera vissa moment i rösträkningsproceduren. Att allmänheten får röra sig i lokalen under uppsikt av någon funktionär kan däremot inte i sig anses som en begränsning av offentligheten. (VPN 1991:34) Valmyndigheten bedömer att beslutet är vägledande även i val till Sametinget.

Vid val till Sametinget ska vallagens bestämmelse om ordningen i en vallokal tillämpas. (3 kap. 17 § sametingslagen, 1992:1433) Av bestämmelsen framgår att röstmottagarna ansvarar för ordningen i vallokalen. Den som finns i lokalen eller i ett utrymme intill denna ska rätta sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras. Den som inte följer röstmottagarnas anvisningar får uppmanas att tillfälligt lämna lokalen eller utrymmet, om det är av väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen. Blir det sådan oordning att den inte kan avstyras får röstmottagningen tillfälligt avbrytas. (8 kap. 4 § vallagen, 2005:837)

Det saknas bestämmelser i sametingslagen om fotografering eller filmande i vallokal.

Regler om bl.a. valhemlighet, dataskydd och kamerabevakning styr hur fotografering och filmande kan ske på röstmottagningsställe och vid rösträkning.

Bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning som har till syfte att skydda grundläggande rättigheter och friheter, särskilt enskildas rätt till skydd av sina personuppgifter, är tillämpliga även ifråga om kamerabevakning. Det är som huvudregel inte tillåtet att kamerabevaka på en plats dit allmänheten har tillträde om det är möjligt att utan svårighet identifiera enskilda individer genom ansiktsigenkänning, kroppsrörelser, gångstil och liknande.

(Europaparlamentets och rådets förordning [EU] 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG, även kallad GDPR)

I kamerabevakningslagen (2018:1200) finns bestämmelser som syftar till att tillgodose behovet av kamerabevakning för berättigade ändamål och att skydda fysiska personer mot otillbörliga intrång i den personliga integriteten vid sådan bevakning. Lagen avser sådan bevakning där kameran är fastmonterad (ej manövrerbar på platsen) och används på ett sådant sätt som innebär varaktig eller regelbundet upprepad personbevakning (dvs. att personer kan identifieras). Ett berättigat ändamål är ett sådant ändamål som inte utgör ett otillbörligt intrång i den personliga integriteten. Myndigheter måste ha tillstånd till bevakning.

Kamerabevakning får dock ske på allmän plats för journalistiskt ändamål.

3 Bedömning

Utgångspunkten är att röstmottagningen vid allmänna val är offentlig. Samma utgångspunkt ifråga om transparens och tillgänglighet kring valförfarandet gäller även vid val till Sametinget. Vidare är rösträkningen en offentlig förrättning. Detta innebär att vem som helst kan besöka vallokal och lokal för rösträkning och då fotografera eller filma. Den som besöker vallokal eller rösträkning har rätt att vara anonym.

Röstmottagare, rösträknare och övriga funktionärer som deltar vid rösträkning bör i utbildning informeras om vilka rättigheter som följer av att röstmottagningen är offentlig och rösträkningen en offentlig förrättning. Det bör göras tydligt för den som ska arbeta vid röstmottagning eller rösträkning att fotografering eller filmande kan förekomma.

I en vallokal och vid rösträkning ska säkerheten vara hög.

Den som besöker, fotograferar eller filmar i en vallokal får inte riskera att avslöja valhemligheten eller störa ordningen. Även om väljarna ska kunna förutsätta att valadministrationen ser till att väljarna ska kunna bevara sin valhemlighet ligger även ett visst ansvar på varje väljare att själv agera för att bevara sin valhemlighet. En väljare kan exempelvis dölja sina valsedlar vid förflyttning mellan valsedelsställ och valskärm.

Den som besöker en vallokal får inte genom fotografering, filmande eller på annat sätt störa väljare eller det pågående arbetet. Den som stör ordningen på i en vallokal kan ombedjas att upphöra med störningen eller att tillfälligt lämna lokalen om det är av väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen. Är det fråga om en väljare bör hen alltid beredas tillfälle att rösta först. Vid oordning som inte kan avstyras får röstmottagningen tillfälligt avbrytas. Vid oordning kan polis eller ordningsvakt behöva tillkallas.

Vid rösträkning ska det finnas en reell möjlighet att iaktta vad som sker ifråga om rösträkning och bedömning av rösternas giltighet vid visst bord eller vid vissa moment i proceduren. Den som vill ska kunna fotografera eller filma. Allmänheten har inte rätt att besöka andra platser, t.ex. plats där valmaterial förvaras eller där registrering sker, i samband med den slutliga rösträkningen. Allmänheten kan hänvisas till lämplig plats och bör ledsagas till den platsen. Den som besöker rösträkning kan uppmanas att bära besöksbricka för att få tillträde till platsen. Besökaren har dock alltid rätt att vara anonym. Besökaren kan också ombedjas lämna ytterkläder och väskor i förvaringsutrymme. Stora besök kan delas upp i mindre grupper.

Vid oordning i samband med rösträkning kan funktionär be den som stör att upphöra med detta eller be den som stör att lämna lokalen. Vid oordning kan polis eller ordningsvakt behöva tillkallas.

Valnämnden och länsstyrelsen bör ta fram riktlinjer för hur vallokaler respektive lokal för rösträkning ska utformas så att besök, fotografering och filmande kan ske med god ordning och på ett säkert sätt. Till riktlinje kan bifogas skiss eller karta över lokalerna med aktuella områden markerade. Genom att markera särskilda områden i lokalen med hjälp av t.ex. möblering, band eller tejp på golvet kan ordning enklare upprätthållas. Det kan även vara lämpligt att förbereda information till besökare om lämplig plats för att iaktta valarbetet, exempelvis genom affischering eller genom att särskilda personer utses för att möta besökare och hänvisa den som vill fotografera eller filma till särskild plats. Valfunktionärer kan

behöva förberedas på att besökare kan komma att hänvisas att iaktta deras arbete. I riktlinjen bör även beaktas det övriga skydd som kan behövas i verksamheten (verksamhetsskydd).

Om en kamera är fastmonterad kan reglerna i kamerabevakningslagen och dataskyddsförordningen vara tillämpliga. Det måste som huvudregel finnas tungt vägande skäl för kameraövervakning vilka väger tyngre än den enskildes intresse av att inte bli övervakad. Valnämnden och länsstyrelsen måste bedöma om de ändamål som ligger till grund för eventuella tillstånd om kamerabevakning i de lokaler som används innebär att bevakningen måste stängas av i samband med röstmottagning eller rösträkning. Om kamerabevakningen är tillåten måste väljarna kunna bevara sin valhemlighet.

Detta vägledande ställningstagande har beslutats av Valmyndighetens kanslichef.